

בעניין:

העותרים:

1. מרכז מוסאוא לזכויות האזרחים הערבים בישראל (ע"ר)
2. הועד הארצי לראשי הראשיות המקומיות הערביות

כולם ע"י ב"כ עוה"ד סאמח עיראקי ו/או נידאל עות'מאן
ממרכז מוסאוא לזכויות האזרחים הערבים בישראל
רח' סנט לוקס 5, ת.ד. 4471 חיפה, 31043
טלפון: 04-8555901; פקס: 04-8552772

- נ ג ד -

המשיבים: 1. משרד התרבות

2. שרת התרבות, הגב' לימור לבנת
משרד התרבות – המסגר 14,
תל אביב-יפו 67776

עתירה למתן צו על תנאי ובקשה לדיון דחוף

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיבים, והמורה להם לבוא וליתן טעם כדלקמן:

1. מדוע לא יפעלו באופן שוויוני, ולא יעבירו חמישית מתקציב משרד התרבות לארגוני ספרות, קולנוע, מחול, תיאטרון, גלריות, שירה, מוזיאונים, בתי ספר לאומנויות, ספריות, אתרי מורשת, ומכוני מחקר לתרבות הערבית שפועלים בישובים הערבים ומפיקים בשפת אמם של חמישית מאזרחי המדינה.

2. מדוע מדורי התרבות של המשרד לא ימנו חברים ערבים במדורים השונים שפעלו לגיבוש קריטריונים שוויוניים של חלוקת תקציב מדורי התרבות המגוונים, שיביא לפיתוח היצירה התרבותית לסוגיה בשפה הערבית ואשר תיועד לקהל הערבי.
3. מדוע לא יפעלו להעברת התקציבים למוסדות התרבות הערבית על פי לוחות הזמנים שנקבעו להעברת תקציבי התמיכות לכל מוסדות התרבות בישראל.
4. מדוע לא יקיימו המלצות דוח מבקר המדינה מס' 59 ב', שפורסם בשנת 2008, לחלוקת תקציב התרבות ויפעלו למפות את צורכי התרבות הערבית וארגוניה ולתקצב אותם באופן שוויוני ועל פי צורכי האוכלוסיה, ייחודה ופריסתה הגיאוגרפית, וכן מדוע לא יתקצבו את תוכניות האב היישוביות המעטות שכבר הוכנו בחלק מהיישובים הערבים בשנת 2009.

בקשה לדיון דחוף

5. עתירה זו נועדה לתת סעד הולם, יעיל ואפקטיבי לפתרון המצוקות האקוטיות מהם סובלים ארגוני התרבות הערביים במדינה. משרד התרבות מחלק בחלק הראשון בכל שנה את רוב תקציבו, בידי וועדת התמיכות של המשרד, בהתאם להמלצות המדורים השונים ובהתבסס על הקריטריונים המפלים לעמותות ורשויות שונות. בחודשים אלה מסיים המשרד להתחייב כלפי ארגונים, ואף מתחיל לחלק את תקציב העתודה שהועמד לרשותו. עיכוב הדיון ישליך על צדדים שלישיים שבשלב זה אינם צד לעתירה, ועל כן מתבקש בית המשפט לקיים דיון דחוף בעתירה שימנע המשך האפליה גם בשנת 2012.
6. העותרים החלו את ההליך המתמשך של התכתבויות עם המשיבים כבר בשנת 2009, ובין היתר פנו למשיבה מספר 2 והציגו את הנתונים שבידיהם, ואף הציגו את הנתונים ויזמו דיונים בפני וועדות הכנסת אך ללא תוצאה. לאחר שמוצו כל ההליכים האפשריים, בטרם פניה לבית המשפט הנכבד ללא כל הצלחה, נותר לעותרים לבקש את סעד בית המשפט הנכבד.

- מצ"ב מכתב העותרת מס' 1 למשיבה מס' 2 מיום 21.12.2009
 - מצ"ב מכתב המשיבה מס' 2 לעותרת מס' 1 מיום 15.3.2010
 - מצ"ב מכתב העותרת מס' 1 למשיבה מס' 2 מיום 13.6.2011
 - מצ"ב מכתבת המשיבה מס' 2 לעותרת מס' 1 מיום 26.02.2012
- "התכתבויות בין העותרת מס' 1 והמשיבה מס', 2 **מסומנות כנספח א'.**"
- מצ"ב פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת מיום 14.3.2011
- מסומנת כנספח ב'.

7. יתרה מזו, העותרים מצביעים על נזקים קשים הנגרמים לחברה הערבית בכלל, ולמוסדות התרבות הערבים שעומדים בפני קריסה בפרט. ביישובים רבים אף אין מוסדות תרבות פעילים ובאלה שהוקמו מוסדות תרבות הם פועלים בתנאים בלתי אפשריים. בכל היישובים הערבים בכל רחבי הארץ אין היכל תרבות אחד המאפשר קיום ארועי תרבות בהיקף גדול מחמש מאות צופים, דבר אשר מצריך מארגונים תרבות ערבים לשכור אולמות ובמות ביישובים יהודים קטנים ומרוחקים, שזכו במענקים להקמת היכלי תרבות. המצב גורם לארגוני תרבות ערבים בעיר כמו נצרת, העיר הערבית הגדולה ביותר עם יותר מ 70 אלף תושבים, לנדוד לקיבוץ מזרע כדי להעלות קונצרטים.

8. משרד התרבות, מעמיק את מדיניות האפליה שלו כלפי האזרחים הערבים בכלל, וכלפי ארגוני התרבות הערבים בפרט, ומפזר בחודשים האחרונים מיליוני שקלים למוסדות תרבות יהודים שמקיימים אירועים בחגי היהודים בלבד.

9. יש לציין שבתקציב המאושר של המשרד לשנת 2012 קיימת תקנה **310301** שהוגדרה "עתודה לקידום התרבות" לה הוקצו 34,500 מיליון ש"ח, בתקנה נוספת שמספרה **310306** שכותרתה "עתודה לקולנוע" הוקצו 12,853 מיליון שקלים נוספים. שתי תקנות אלו שלא הוגדרו עבורם קריטריונים ברורים יכולות לתת מענה לצרכים המבוקשים בעתירה.

רצ"ב התקציב המאושר לשתי התקנות לעיל, לשנת 2012 **כנספח ג'**.

10. עתירה זו מוגשת לאחר פניות חוזרות ונשנות אל המשיבים, פניות שלא נשאו פרי. זאת, למרות האפליה הברורה בנושא. הדחיפות שבעניין מתחדדת היום, בזמן בו מתקרבים ארגונים אלה לקריסה טוטאלית, נוכח עמדתם המתחמקת של המשיבים אשר לא מבטיחה טיפול מיידי והולם למצוקתם.

11. עתירה זו מוגשת לאחר שנים בהם התעלם המשרד מיישום המלצות מבקר המדינה שהתייחס בדוח מיוחד למצב העגום של התרבות הערבית. הדוח אף המליץ לערוך סקר צרכים מקיף שעל בסיסו תיבנה תוכנית רב שנתית לפיתוח מוסדות התרבות הערבים ולהנגשת התרבות לאזרחים הערבים ברחבי הארץ. משרד התרבות אף עצר תהליך של סקרי צרכים שהחלו להיערך במספר יישובים ולא יישם את תוכניות האב שהוגשו לו.

12. העותרים מבקשים לקיים דחוף, מאחר ובעוד המשיבים נוקטים סחבת כלפי העותרים, הם ממהרים לחלק את הכספים ע"פ קריטריונים מפלים לגורמים שלישיים. על כן לגורם הזמן חשיבות מיוחדת בעת מימוש זכויות, שמבוססות על תקציב מוגבל. **בפרשת "בוצר"** הודגשה חשיבותו המכרעת של מימד הזמן בהקשר זה. וכך כתב כבוד הנשיא דאז ברק:

"עלינו להדגיש את מימד הזמן. החודשים חולפים. ההמתנה גוזלת זמן. העותר זכאי לטיפול בעניינו במהירות ראויה." (בג"צ 7081/93 **בוצר נ' מועצה מקומית "מכבים-רעות"**, פ"ד נ(1), 19, בעמוד 31).

החשיבות שבקיום דיון דחוף הינה על מנת להבטיח כי הסעדים שיתקבלו ימומשו במהירות המרבית. אשר על כן, מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע מועד דיון דחוף וקרוב ככל הניתן בעתירה זו.

ואלה נימוקי העתירה:

מבוא

13. עניינה של עתירה זו הוא הזכות לשווין בתחום הקצאה שוויונית של המשאבים המיועדים לתרבות ומימושה הלכה למעשה בתקצוב המיועד לארגוני התרבות הערביים, המונים כ- 400 עמותה ורשות מקומית. חלוקת התקציבים, כפי שנעשית כיום, אינה שוויונית ואינה עומדת בסטנדרטים המינימאליים מהם נהנים ארגוני תרבות אחרים במדינת ישראל ומנוגדת לעיקרון השוויון. ארגוני התרבות הערביים סובלים מחוסר משווע במתקנים החיוניים לקיומם התקין. בנוסף, ארגוני התרבות הערביים מקבלים, ע"פ עיבוד הנתונים שפורסמו בידי משרד התרבות לשנים 2009-2011, הקצה פחות מ- 3.2% בלבד מסך כל התקציב המיועד לכל הארגונים העוסקים בתחומי התרבות הערבית השונים. מצבם המזעזע של ארגוני התרבות הערביים הופך את העמידה בדרישה המינימאלית לתקצוב הולם והוגן לתרבות לכמעט בלתי אפשרית תוך פגיעה בזכות לתרבות, בזכות לשוויון, בחופש הביטוי ובכבוד האדם וחירותו.

14. משרד התרבות עומד לחלק בשנת 2012 כ-642,185,000 מיליון שקלים כתמיכה במוסדות תרבות בישראל. תקציב התמיכה בתרבות מחולק ע"פ מדורים שונים. בדיקת חלוקת התקציבים בידי המדורים השונים של המשרד מצביעה על כך שרוב המדורים חסומים לארגוני התרבות הערבית, ובפועל הם מיועדים לארגוני תרבות יהודים בלבד. לא רק זו, אלא כל מערך קבלת ההחלטות במדורי התרבות השונים מבוסס על וועדות שכמעט ואין בין חבריהם אנשי תרבות ערבים. וועדות אלה גיבשו קריטריונים שפוגעים בחלוקה שוויונית של תקציבי המדורים השונים, ובפועל, למעט מתקנות 73 ו 99, כל שאר התקנות מחלקות את הכספים לארגונים דוברי עברית והפועלים ביישובים יהודים.

15. יתרה מזו, המשיבים מודים כי אין הם מחלקים את התמיכות לפי מדיניות מגזרית, למרות הייחודיות הלשונית- תרבותית וגיאוגרפית של החברה הערבית, אלא לפי טענתם התמיכות מחולקות לפי מדיניות מקצועית, עולה מכך כי מגזר בשלמותו שאינו זוכה לנגישות לתחומי תרבות רבים מופלה לרעה בטענות "מקצועיות" והתערבותו של בית משפט נכבד זה נדרשת כדי לשים קץ לסבל זה.

הצדדים לעתירה

16. העותר מס' 1 הינו ארגון זכויות אדם הפועל לקידום זכויות האזרחים הערביים בישראל, ואשר, בין היתר, פועל לקידום זכויות תרבותיות של החברה הערבית בישראל.

17. העותר מס' 2 הינו הגוף המייצג של כל הרשויות המקומיות הערביות ואשר בין היתר אחראיות על אספקת שירותי תרבות בתחומי השיפוט שלהן.

18. המשיבים מס' 1 ו- 2 הינם משרד התרבות והשרה העומדת בראשו, המופקדים על ביצוע חלוקת התקציבים לארגוני התרבות למיניהם. משרד התרבות ושרת התרבות הינם האחראים על קביעת הקריטריונים לחלוקת התקציבים. (להלן: "משרד התרבות").

הרקע העובדתי

מבוא כללי

19. משרד התרבות פעל ועודנו פועל באופן בלתי שוויוני ומפלה ביחס למוסדות התרבות הערבים, הפועלים ביישובים הערבים ברחבי הארץ ומקצה, רק כ- 2%-3% מתקציב המשרד למוסדות התרבות הערבים.

- מצ"ב תקציב משרד התרבות המיועד לאכלוסיה הערבית לשנים 2009,2010 ו- 2011 ומסומן כנספח ד'.

20. עיון בתקנות השונות של משרד התרבות בשנת 2011 שלפיהן מחולקים התקציבים, עולה כי, התקציב של משרד התרבות עמד על כ-551,701,961 מל"ש. מה ששולם על ידי משרד התרבות למימון כל פעולות של התרבות במדינה על כל חלקיה הינו עומד על סך של כ- 458,127,104 מלש"ח, מסכום זה הוקצה סך של כ- 17,965,434 מלש"ח למימון הפעילויות השונות של התרבות ביישובים הערבים שחולקו כדלקמן :

א. תקנה לתמיכה בתרבות הדרוזית סך של כ- 1.635.676 מלש"ח

ב. תקנה לתמיכה בתרבות הערבית סך של כ- 11.463.433 מלש"ח

ג. אקדמיה ללשון הערבית 1,271,000 מלש"ח

ד. סך הכל שחולק לארגוני תרבות ערבים מכל שאר התקנות של מדורי המשרד עמד על כ- 3,595.325 מלש"ח, להלן חלוקת התמיכות אשר חולקו למוסדות תרבותיים ערבים :

-בתקנת המוסיקה חולק 47,378,069 מלש"ח, לתרבות הערבית **הוקצה 470,043 ₪**.

-בתקנת המחול חולק 29,335,520, לא היה ביניהם **אף מוסד** תרבות למחול ערבי .

-בתקנת התרבות בקהילה חולק 9,426,158 מלש"ח, אך לא היה **אף מוסד ערבי**

-בתקנת פסטיבלים חולק 7,526,000, הוקצה סך של 440,000 ₪ **לשלושה מוסדות תרבות**

ערבים.

-בתקנת תיאטראות חולק 81,462,464 מלש"ח, הוקצה **לשני** מוסדות ערביים 2,436,047 ש"ח

-בתקנת קבוצת תיאטראות פרויקטים חולק סך של 14,098,771 שח **לא נמצא מוסד ערבי אחד**.

-בתקנת הספרות הוקצו סך של 4,500,00 מלש"ח **לא נמצא אף מוסד ערבי** .

-בתקנת המורשת הוקצו סך של 9,073,855 מלש"ח **נמצא אף מוסד ערבי**.

-בתקנת מוזיאונים חולק סך 37,700,069 מלש"ח, **לא נמצא אף מוסד ערבי** .

-בתקנת בתי"ס לאמנות הוקצו סך של 19,469,020 **לא נמצא אף מוסד ערבי**.

-בתקנת חוק הקולנוע הוקצה סך של 38,118,680 מלש"ח **נמצא מוסד ערבי אחד בלבד** שהוקצו

לו 169,244 ₪ בלבד

-בתקנת ב"ש והנגב הוקצה סך של 4,617,481 **מוסד תרבותי ערבי אחד** קיבל 169,244 ש"ח

21. משרד התרבות מחלק את תקציביו לפי מערך קבלת החלטות שמתבצעת במדורים מקצועיים שהקים. בדיקת דרג קבלת ההחלטות במדורים השונים מעלה כי האפליה מושרשת וברוב מוחץ של הוועדות המקצועיות ברוב המדורים אין כלל ייצוג לאנשי תרבות ערבים. היעדר ייצוג הביא להדרה והתעלמות מהצרכים של ארגוני התרבות הערבים בעת גיבוש הקריטריונים לחלוקת תקציבי התמיכות בידי המדורים השונים.

- מדור מוסיקה- מתוך 19 חברים **אין ייצוג** לאנשי מוסיקה ערבים
- מדור מחול- מתוך 10 חברים **אין ייצוג** לאנשי מחול ערבים
- מדור מחקר ומורשת- מתוך 8 חברים **אין ייצוג** לאנשי מחקר ומורשת ערבים
- מדור ספרות- מתוך 9 חברים **אין ייצוג** לסופרים וארגוני סופרים ערבים
- מדור תיאטרון- מתוך 15 חברים **אין ייצוג** לאנשי תיאטרון ערבים
- מדור הפסטיבלים- מתוך 7 חברים **אין ייצוג** לאנשי תרבות ערבים
- מדור הפסטיבלים- מתוך 6 חברים **אין ייצוג** למומחי פסטיבלים על סוגיהם ממוצא ערבי
- מדור אומנות פלסטית- מתוך 15 חברים **אין אף אומן ממוצא ערבי**
- מדור ב"ס לאומנויות- מתוך 10 חברים **אין אף מומחה להוראת אומנות ממוצא ערבי**
- כמובן שבגופים נוספים כמו הרשות הלאומית ליידיש ולתרבות הלאדינו, בית התפוצות, יד יצחק בן צבי, ברשות העתיקות, בית בן גוריון, והאקדמיה ללשון עברית, שמקבלים כ 40 מיליונים שקלים מדי שנה, **אין ייצוג של אנשי תרבות ערבים**
- במועצת המוזיאונים חברים 21 חברים מתוכם 4 **ערבים**
- המועצה לספריות ציבוריות, חברים 26 חברים **מתוכם 3 ערבים**
- במועצה הישראלית לקולנוע חברים 12 נציגים מתוכם איש קולנוע **ערבי אחד בלבד**
- **רצ"ב רשימת חברי המדורים כפי שמתפרסמת באתר המשיבות כנספח ה'**

22. לשם השוואה, בבדיקה שערכה העותרת מסי' 1 נמצא שתקצוב חוק האקדמיה ללשון העברית הוא פי-6 מתקציב חוק האקדמיה ללשון הערבית, 7,835,000 לעומת 1,271,000 על אף שמדובר באקדמיה שנועדה לחקור ולפתח את שפתו של מיעוט לשוני משמעותי. האקדמיה ללשון עברית פועלת מאז שנת 1953 והקמתה של האקדמיה הערבית התאפשרה רק בעקבות שינוי חקיקה שאושר רק בשנת 2007. הפערים שנוצרו בעקבות אפליה רבת שנים בתחום עבודת האקדמיה הערבית לא נסגרו והתקציב שהוקצה לה נותר קטן מצורכי הלשון הערבית.

- להלן רשימה שבה ההשוואה בין האקדמיה ללשון העברית לאקדמיה ללשון הערבית :

2011	2010	2009	
1,271,000	1,268,000	1,268,000	90-3103-האקדמיה ללשון הערבית
7,835,000	5,365,000	5,365,000	51-3103-האקדמיה ללשון העברית

23. **עיון בהוראות התקציב**, מראה מספר סעיפים שהוגדרו מלכתחילה כסעיפים המיועדים באופן בלעדי לחברה היהודית, ולפי ההגדרה הארגונית הערביים אינם יכולים לפנות ולבקש תקציבים לפי סעיפים אלה. המדובר בתקציבים משמעותיים בהיקף של כ- 40 מיליון ₪. - להלן רשימה שבה המספרים מדברים בעד עצמם :

2011	2010	2009	תקנות המיועדות לאזרחים יהודים בלבד
4,694,000	4,295,000	4,295,000	310357 מוסדות מורשת בן גוריון
7,531,000	8,190,000	8,190,000	310369 מורשת עדות ישראל
1,076,000	1,060,00	1,060,000	310388 המועצה הלאומית לתרבות הלאדינו
978,000	975,000	975,000	310391 המועצה לתרבות היידיש
19,071,000	17,550,000	17,550,000	310396 מענק ירושליים לתרבות
7,433,000	7,367,000	7,367,000	310374 מוסדות תרבות תורנית
40,783,000	39,437,000	39,437,000	סה"כ

24. עיון בחלוקת התקציבים ששולמו למימון הפעולות של התרבות הערבית על סוגיה השונים עוד מלפני מספר שנים כולל השנה האחרונה מראה חד משמעית את התמונה העגומה של התרבות הערבית כאשר התקציבים שהוקצו במשך כל השנים לא עברו השלושה אחוזים בכל שנה מכלל התקציב של המשיב.

- רצ"ב מצגת גרפית המעידה על המצב המעוות של התרבות הערבית והמדברת בעד עצמה המסומנת כנספח ו'.

25. על אף שמדורים שונים ומגוונים פועלים לפתח את התרבות בישראל על סוגיה השונים, נדחקו הארגונים הפועלים בחברה הערבית לתקנה מצומצמת לה הוקצה סכום קטן יחסית. כל סוגי התרבות הערבית נאלצים להתמודד עם קריטריונים שגובשו, ללא השתתפותם, תקנה מס' 73 ואשר כספיה יועדו למימון התרבות הערבית עם כל הקושי הטמון בתוכה, אף מוגדרת בידי המשיבות "כאפליה מתקנת".

26. על אף טענת המשיבה כי תקציב התרבות מצומצם בדיקה רב שנתית של תקציב המשרד מעלה כי למרות שהוא עלה התקציבים המיועדים לארגוני התרבות הערבים לא עלו. להלן התנודות בתקציב המשרד בכלל והתקנה הייעודית לתרבות הערבית במהלך השנים האחרונות:

שנה	תקציב משרד התרבות	תקציב תקנה 73	אחוז תקנה 73 מכלל תקציב המשרד
2007	464,934,000	10,262,000	2.95
2008	471,590,000	11,420,864	3.05
2009	543,656,000	10,190,429	2.23
2010	573,656,000	10,270,523	2.12
2011	607,128,000	11,463,433	2.5
2012	642,185,000	8,995,000	1.4

רצ"ב תקציב משרד התרבות לשנים 2007 – 2012 כנספח ז'

27. מבקר המדינה שבדק את מדיניות המשרד כלפי התרבות הערבית, בשנת 2008, דרש לערוך שינויים מבניים בתחום תקצוב התרבות הערבית. המלצותיו לא יושמו והמשיבות ממשיכות להתעלם מהמלצות המבקר.

- רצ"ב החלק הרלוונטי מדו"ח מבקר המדינה, ומסומן כנספח ח'

28. כשביקשו מוסדות תרבות ערבים לגשת לתמיכות על פי התקנות הכלליות סורבו על ידי המשדד בטענה שעליהם לפנות בבקשה על פי התקנה הייעודית ומפנים אותם לגשת בקשה כאמור.
29. המצב השורר זה פאקטו הוא כי פעליות התרבות בחברה הערבית מצבה אנוש, האזרחים הערבים סובלים ממחסור די רציני בתחום התרבות.
30. התקציבים המוקצים על ידי המשיבים אינם נותנים מענה מספיק והולם לצורכי החברה הערבית ובמיוחד בהעדר תשתיות ומבנים במשך הרבה שנים. בפועל מאז קום המדינה, לא זכתה התרבות הערבית לגישה שוויונית שתאפשר פיתוח התרבות והנגשתה לציבור הערבי.
31. בהיעדר אלטרנטיבה תרבותית ואפליה בהקצאת משאבים ותקציבים ליישובים הערבים חלה עליה בשיעור הפשיעה בקרב האוכלוסיה הערבית, שעולים על שיעור הפשיעה במגזר היהודי, לפי הנתונים בין השנים 1990- 2005 יותר ממחצית התיקים שנפתחו במשטרה היו נגד ערבים, לפי מחקר שנערך על ידי פרופ' רטנר שיעור העבריות אצל הנוער הערבי שבגילאים 12 – 18 הינה פי ארבע משיעור העבריות אצל הנוער היהודי, נתון זה הינו נתון מדאיג מאוד, וזה מראה עד כמה האפשרות מצומצמת אצל האוכלוסיה הערבית בכלל ואוכלוסיית בני הנוער הערבי בפרט להימצא במסגרת פעולות תרבותית נורמטיבית.
- ראה- "אבו עסבה, ח. (1998). ילדים ובני נוער ערבים בישראל - ממצב קיים לקראת סדר יום עתידי : סקירות ודיונים מתוך סדנה בהשתתפות חוקרים, מומחים מהשדה ואנשי מדיניות. ג'וינט ישראל, מכון ברוקדייל".
- "אלקרינאוי, ע. (1999). טיפול נפשי רגיש תרבות בחברה הערבית. מתוך קלייר, ר. (עורך), להיות שונה בישראל. תל-אביב, רמות"

המדיניות המפלה המתמשכת :

32. הצרכים הקיימים בשטח מחייבים התייחסות מיוחדת וייחודית לשפת היצירה התרבותית, לחברה הערבית וליישובים בהם מתקיימים האירועים. העדר התייחסות זו תנציח את המצב העקום הקיים על כל השלכותיו.
33. המשיבים פועלים באופן ישיר ועקיף להשיג מימון להקמת היכלי תרבות והבטחת הצרכים הפיזיים כמו היכלי תרבות ואולמות למניהן וספריות, ומתעלמים מהצרכים ביישובים הערבים. בכל החברה הערבית אין אף היכל תרבות ראוי לשמו. היכל תרבות הינו מרכזי תרבות עירוניים גדולים. היכלי התרבות מהווים במה מרכזית לכל

אומנויות הבמה, ובהם מתקיימים קונצרטטים על-ידי תזמורות שונות, הצגות תיאטרון על-ידי כל התיאטרונים הפועלים בישראל, מופעי מחול, מופעי בידור ואירועי תרבות אחרים.

34. המשיבים אף מחלקים ביד נדיבה תקציבי תרבות ע"פ שיקולים פוליטיים מפלים, כולל הקצאת תקציבים לבניית היכלי תרבות ביישובים הנמצאים מעבר לקו הירוק כמו אריאל וקריית ארבע. המשיבים פעלו להשיג תקצוב לבניית היכל תרבות ביישוב קריית ארבע, המונה 8000 איש ממשדד פיתוח הנגב והגליל, משרד השיכון ומשרד התרבות. הקמת היכל תרבות מפואר, משיקולים פוליטיים מפלים בלבד תוך התעלמות מהעיר נצרת, ואיתה הערים הגדולות אום אלפחם, רהט, סכנין, שפרעם, טייבה וטירה הינה זועקת. המשיבים לא יזמו בניית היכלי תרבות, במימון ציבורי ממשלתי ביישובים שחלקם קמו לפני אלפי שנים, כמו נצרת, והם לא זכו לעדיפות למרות מספר תושביהם הגדול. לעומת זאת יישובים חדשים רבים וביניהם כאלה הנמצאים מחוץ לקו הירוק כמו אראיל וקריית ארבע זכו לתקציבים נדיבים לבניית היכלי תרבות משיקולים פוליטיים לא מקצועיים.

- מצ"ב הכתבה מסומן כנספח ט'

35. על אף פניות העותרים, המשיבים מעמיקים את האפליה ובפסח האחרון מצאו לנכון לסבסד אירועי תרבות שמיועדים לחגי היהודים בלבד. למרות שבאותה תקופה חלו חגים של עדות ערביות המשרד התעלם מילדים ערבים תוך שהוא נוקט אפליה ישירה ובוטה כלפי הקהל הערבי, וקהל הילדים הערבים בפרט. המשיבים טורחים לחלק את התקציב בהקדם האפשרי ומסבסדים ביד נדיבה אירועי תרבות המתקיימים באזורים יהודים בלבד ומיועדים ולאזרחים יהודים בלבד ובחגיגה בלבד "

- מצ"ב ידיעה על סבסוד פסטיבלים בחג הפסח מסומנת כנספח י'.

36. המשיבים אף אינם פועלים למנות אנשי תרבות ערבים בכל מוסדות התרבות כגון אמנות פלסטית, מוסיקה, מחול, מחקר המורשת, ספרות, תיאטרון, התרבות בקהילה פסטיבלים שהוקמו בתוקף הוראות החוק השונים, ואינם מיישמים את פסיקת בית המשפט ואת הוראות החוק בדבר ייצוג הולם של האזרחים הערבים במוסדות התרבות הארציים.

- מצ"ב רשימת חברי המדורים ראה נספח המסומן כנספח יא'.

37. המשרד לא רק שמפלה ישירות, אלא אף אינו טורח לאכוף את התקנות כלפי צדדים נתמכים. המשיב מס' 1 דורש רק עשרה מתוך 49 המוזיאונים הנתמכים, מחויבים בכיתוב בערבית לפי נוסח הקריטריונים לקבלת תמיכה מהמשיב מס' 1, שנקבע ב 2005. יתרה מזאת, בפועל כמחצית מהמוזיאונים המחויבים לספק למבקרים מידע

מלא בערבית כתנאי סף לקבלת סיוע כספי מהמשיב מס' 1 כאמור, **אינם עומדים בכך**,
וכמובן המוזיאונים ממשיכים לקבל את הסיוע גם שמפרים תנאי סף כמתואר לעיל,
דבר שאומר דרשני!!!
- מצ"ב ידיעה על הנגשת המוזיאונים מסומנת **כנספח יב**.

38. אף על אף האמור לעיל, ולמרות שהמשיבים תומכים ב 49 מוזיאונים בכל רחבי הארץ
הם לא מסבירים מדוע עד היום לא הקימו מוזיאון שיפעל ביישוב ערבי.

39. מיותר לציין כי הפרקטיקה מלמדת כי גם התקציבים הממנים את הפעילויות הכלליות
אינם מנוצלים באופן שוויוני כאשר הפרסום על הפעילויות נעשה בעיתונות בשפה
העברית אשר ברובה אינו נגיש לחלק המכריע של החברה הערבית.
זאת ועוד הפעילויות שהמשרד מפעיל ומציג ברובן המכריע אינן כוללות תרבות בשפה
הערבית וגם כאשר הפעילויות מתקיימות בישובים מעורבים .
- רצ"ב תיק מוצגים המכיל מודעות שנלקחו מהעיתונות, **ואשר מעידות באופן חד
משמעי על הדרה של הציבור הערבי מהמידע על אירועי תרבות שמתבצעים
במימון תקציב משרד התרבות, ומסומנות כנספח יג**.

40. בדיקת של אתר המורשת שזוכים לעידוד ממשרד התרבות מעלה כי אין בהם אף אתר
מורשת החשוב לחברה הערבית. המדורים השונים אף מפעילים אירועי תרבות בחגי
האזרחים היהודים ומתעלמים מהאזרחים הערבים החוגגים באותם מועדים חגים.
באירועים נוספים שנתמכו על ידי המשרד התקיימו אך ורק באתרי מורשת ותרבות
יהודים ביישובים יהודים. המשרד אף מימן קמפיין ציבורי יקר שפורסם רק בעתונות
העברית כדי לעודד את הציבור לבקר באתרי המורשת היהודים.
- מצ"ב מודעות שפורסמו בידי המשיבים ביום 25.4.2012, **כנספח יד**.
- מצ"ב רשימת המדורים באתרי מורשת היהודית **כנספח טו**

41. הדברים מובאים בהקשר עתירה זו כדי להמחיש את הפער הקיים בין החברה הערבית
והחברה היהודית בכלל, ואיך על מנת להדגיש את העובדה כי המשך ההפליה במשך
הרבה שנים ובהעדר התשתיות, העמידה בקריטריונים הנקבעים על ידי המשיב הינה
כמעט משימה בלתי אפשרית .

42. הפערים הקיימים הקשו עד מאוד את התפתחות הפעילויות השונות בתרבות הערבית,
וכמו שפירטנו לעיל לא התפתח "שוק" צריכת תרבות, ועל כן היום הקהל הצורך
תרבות למינה הינו מוגבל ועל כן שוב פעם, מוסדות התרבות עוסקים באופן יומי
במלחמת הישרדות.

43. מיותר לציין כי לפי המציאות המתהווה בשטח, המשיב חייב לנהוג במדיניות של העדפה מתקנת. גילויי ההפליה הניכרים על פני השטח, הן בתשתיות והן בהפקת תוכן תרבותי מצביעים על פערים חברתיים, כלכליים וחינוכיים תרבותיים גדולים בין הציבור היהודי לערבי.

44. המשיבים חייבים לפעול לאלתר להנהגת מדיניות חדשה, אשר תבטיח הקטנת פערים אלו בדרך של העדפה מתקנת אשר תביא לשוויון מהותי שלפיו השוויון אינו מתבטא בתנאי פתיחה שווים להתמודדות בהשגת נתחים מן העוגה הכלכלית – חברתית, אלא בהבטחת חלוקתם השווה, חלוקה שתביא בהכרח לשוויון בתוצאות.

45. המציאות ברורה, שלפיה המיעוט התרבותי, מתקשה יותר מהרוב התרבותי במימוש תרבותו, ובהקשר הישראלי הדברים מקבלים משנה תוקף, כאשר המדינה מתגייסת לקידום תרבות הרוב. לכן, מבחינה זו מוטלת על מדינת ישראל, בשם המחויבות לדאוג ליכולת קיום נאותה של מפעלים תרבותיים קבוצתיים כאמור לעיל, לסייע גם לקבוצות תרבותיות הלא יהודיות במימוש מפעלן התרבותי - ראה הדברים שהובאו במאמרו של ד"ר גרשון גונטובניק, הזכות לתרבות בחברה ליברלית ובמדינת ישראל: לחיות את הסתירות שפורסם בספר יורם רבין יובל שני – זכויות כלכליות חברתיות תרבותיות בישראל עמ' 649.

46. המשיבים חייבים לבדוק את המשמעות והנפקות של הצעדים שלהם בשטח, ולעמוד על מידת יישומן של הצעדים שלהם, והתנאים שמעמידים כגרעין לחלוקת המענקים והתקציבים השונים, כאשר הפרקטיקה מעידה באופן חד משמעי כי הקריטריונים והמדיניות שהנהיגו המשיבים עד היום, לא הביאו במבחן התוצאות לשוויון המיוחל. השוויון המיוחל הינו נורמה חברתית, המיועדת להשגת שוויון בתוצאות, כאשר הדבר יושג רק דרך הקצאה מחודשת של ההזדמנויות והמשאבים.

47. שר התרבות הקודם, מר גאלב מגאדלה, הקצה סכום נוסף לסגירת חלק מהפערים לתרבות הערבית בתקציב 2009 והודיע על כך למוסדות התרבות הערבית. בהתאם להודעת השר נערכו מוסדות התרבות הערבים ופעלו בהתאם.

48. בניגוד להחלטת וועדת התמיכות המשרדית, פעלה המשיבה מס' 2 מאז כניסתה לתפקידה וקיצצה שוב את התקציבים המיועדים למוסדות התרבות הערבית.

49. חוק התקציב של משרד התרבות לשנת 2012 מנציח את ההפליה וקובע סכומים דומים ומפלים למוסדות התרבות הערבית. קביעת תקציבים מפלה נוגדת החלטות של צוותים מקצועיים שפעלו בתוך משרד התרבות ואשר דווחו אף למבקר המדינה.
50. לצוות מבקר המדינה שהכין את הדוח מס' 59' ופורסם בשנת 2008 נמסר כי כבר ביולי 2006 ועדת התמיכות של המשיב מס' 1 הנחתה את מינהל התרבות "לדאוג למיפוי הצרכים והפעולות במגזר הערבי, כבסיס לעבודת הוועדה".
51. בישיבת ועדת תמיכות בפברואר 2007 הורה המנכ"ל דאז, "לבחון בשנת 2007 את ההקצאה הכספית למגזר הערבי וזאת במסגרת ההערכה שתבצע לגבי חלוקת העוגה התקציבית בתחום התרבות". באותה ישיבה החליט המנכ"ל על הקמת צוות שיבחן את האופן בו יחולקו כספי התמיכות בתחום התרבות לפי הבקשות לתמיכה שהוגשו בשנת 2007. יצוין כי, **החלטה זו לא בוצעה.**
52. בתשובה למבקר המדינה בדצמבר 2008 טען המשיב מס' 1 כי החליט לבצע "סקר למיפוי צרכים ביישוב הערבי" ולבנות "תכנית תרבותית יישובית לכלל הרשויות בישראל, וממצאי פעולות אלה יילקחו בחשבון כבר בשנת התקציב 2009".
53. **דוח מבקר המדינה 59' עמוד 832** כתב המבקר כדלקמן "אף שהנהלת המשרד ומינהל התרבות הכירו בצורך במיפוי ובניתוח של חלוקת התקציב בתחום התרבות הערבית, לא נעשה דבר בעניין. לדעת משרד מבקר המדינה, **על המשרד לרכז נתונים חיוניים לקביעת מדיניות בתחום התרבות הערבית ולקבלת החלטות בנוגע לחלוקת כספי התמיכה**".
-רצ"ב החלק הרלוונטי מדו"ח מבקר המדינה, ראה נספח ח'.
54. יש לציין כי בניגוד לכל החלטות וההמלצות המצויינות לעיל לא נעשה דבר או חצי דבר בנדון. מצבם של הארגונים העוסקים בתרבות בקרב החברה הערבית הולך ונהיה חמור יותר כאשר חלקם הגדול לא יכול לספק את השירותים המינימליים לציבור.
55. כמו כן בהיעדר תשתיות מתאימות והולמות ביישובים הערביים הרשויות המקומיות הערביות עומדות במצב שאינן מסוגלות לספק את שירותי התרבות לתושביהן, בהשוואה לשירותים שניתנים ביישובים יהודים סמוכים בעלי מאפיינים סוציאקונומיים ואף גיאוגרפיים דומים.
56. יש לציין שבעקבות החלטות הגופים המקצועיים במשרד התרבות ולאור דוח מבקר המדינה החל המשיב מס' 1 בהקצאת סכומים מעטים בהכנת תוכניות אב יישובית לתרבות. התוכניות סרקו את המצב הרעוע ביישובים נשוא התוכניות, וזיהו את

הצרכים ואף גיבשו תוכניות פעולה בהתאם. תהליך זה הופסק בידי המשיבים ולא בוצע בכל היישובים הערבים. גם בישובים בהם בוצעו סקרים, ההמלצות לא בוצעו בהיעדר תקציבים הולמים ותשתיות, התוכניות נשארו על המדפים ולא בוצעו ולו חלקית, דבר שמוכיח חד משמעית שוב פעם את טענותיהם של העותרים כי האפליה אינה נובעת מחוסר ידיעה, או ממחסור במידע על הצרכים והפערים אלא מאפליה בוטה, על אף ידיעה מפורשת על הצרכים ברמה היישובית.

- רצ"ב סיכום מנהלים של תוכנית אב לשירותי תרבות ואומנות של עיריית שפרעם שהוגשה בשנת 2009 – כנספח טו'

- רצ"ב סיכום מנהלים לתוכנית אב לשירותי תרבות ואומנות של עיריית סכנין שהוגשה בשנת 2009 - כנספח טז'

57. אי מציאת פתרון לאפליה בחלוקת התקציבים כאמור, והמחדל מלפעול לטיפול בצרכי הישובים הערבים בתחום התרבות וכן צורכי ארגוני התרבות הערביים אשר פורטו לעיל, מהווים פגיעה חמורה בזכויות התרבותיות של החברה הערבית, בחופש הביטוי, בעיקרון השוויון ובכבוד האדם. זכותם של העותרים כי יימצא פתרון הולם וראוי לחלוקת התקציבים, פתרון המבוסס על עקרון החלוקה היחסית, הרי לא מתקבל על הדעת כי המיעוט הערבי מהווה כ- 20% מסך כל האזרחים במדינה, אך מוסדות התרבות וארגוניה הפעילים בקרב המיעוט מקבלים תמיכה של כ- 3% בלבד מסך כל התמיכות שמעביר המשיב מס' 1 לכלל הארגונים.

בבג"ץ 240/98 עדאלה- המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד נב(5) 167 :

למצער על דרך הכלל – כי אין כיום שוויון בהקצאתם של משאבי כסף בידי משרד הדתות לעדות השונות בישראל. מסקנה זו מתבקשת, לכאורה, בראותנו את הפער הגדול בין שיעור המשאבים הכספיים המוקצים בידי המשרד לאוכלוסייה הלא-יהודית, לבין שיעור המשאבים המוקצים לאוכלוסייה היהודית, והכול בהשוואה לשיעור חלקה של האוכלוסייה הלא-יהודית בכלל האוכלוסייה בארץ. הנה-כי-כן, העדות הערביות מהוות כ- 20 אחוז מאוכלוסיית המדינה, אך משרד הדתות אינו מקציב לצורכי הדת שלהן אלא כ- 2 אחוזים מתקציבו בלבד. על פער זה ייאמר כי הדבר מדבר בעדו. לא אנו הראשונים שאמרנו זאת. היה זה היועץ המשפטי לממשלה, שבמכתבו מיום 26 בינואר 1995 אל ראש-הממשלה והשר לענייני דתות, עמד על הפער הגדול בין גודל האוכלוסייה של העדות הלא-יהודיות לבין התמיכה הניתנת להן, ובקשתו הייתה כי ייעשה "לתיקונו של מצב קשה זה". זו הייתה אף דעתה של מבקרת המדינה, ובמבקר המדינה – דוח שנתי 46 לשנת 1995 ולחשבונות שנת הכספים 1994 [16], (שם, בעמ' 287):

אפליה וחוסר השוויון

58. על אף ששאלת מעמדה החוקתי של הזכות לתרבות טרם הוכרעה בבית המשפט העליון, אין מחלוקת כי עיקרון השוויון הינו המבחן בענייננו:

"עקרון השוויון מחייב כל גוף ציבורי במדינה. הוא מחייב, קודם כל, את המדינה עצמה. עקרון השוויון חל על כל התחומים בהם פועלת המדינה. הוא חל, בראש ובראשונה, על הקצאת משאבים של המדינה. המשאבים של המדינה, אם קרקע ואם כסף, וכן גם משאבים אחרים, שייכים לכל האזרחים, וכל האזרחים זכאים ליהנות מהם על פי עקרון השוויון, ללא הפליה מחמת דת, גזע, מין או שיקול פסול אחר". ראו י' זמיר ומ' סובל, "השוויון בפני החוק", משפט וממשל ה' 165 (1999).

59. בית המשפט אף קבע כי: "אין די בכך שחוקי המדינה מקיימים את עקרון השוויון, אלא חשוב לא פחות מכך שביצוע החוקים יהיה תואם עיקרון זה. כך לגבי כל חוק, וכך גם לגבי חוק התקציב. היות וחוקי המדינה, אמורים לקיים, בדרך כלל את עקרון השוויון, האיום העיקרי על עיקרון זה נובע מביצוע החוקים. האיום חמור במיוחד בביצוע חוק התקציב. מבחינה מעשית, בביצוע חוק התקציב קיימת אפשרות להפלות בהקצאת משאבים על ידי רשויות המדינה, בין היתר, מחמת דת או לאום. הפליה כזאת, במיוחד אם היא שיטתית, עלולה לפגוע באופן קשה ביותר, לא רק באדם מסוים או בגוף מסוים, אלא גם במרקם החברתי ובתחושת השותפות שהיא תנאי לחיים ראויים בצוותא. מכל מקום, הפליה כזאת פסולה מיסודה, מבחינה מוסרית ומבחינה משפטית גם יחד".

56. הפליה על בסיס של דת או לאום בהקצאת משאבים של המדינה, שהיא אסורה גם אם היא נעשית בעקיפין, ודאי שהיא אסורה, מבחינת קל וחומר, כאשר היא נעשית במישרין. דוגמה מובהקת היא הפליה בהקצאת כספים מתקציב המדינה על ידי משרד ממשלתי. **בבג"ץ 59/88 צבן נ' שר האוצר**, פ"ד מב(7, 4) 705, 06, אמר על כך השופט ברק:

"כספי התקציב הם כספי מדינה. רשויות השלטון המוסמכות לפעול בהם אינן רשאיות לעשות בהם כטוב בעיניהן. רשויות השלטון הן נאמני הציבור, והוצאתם של כספים אלה וחלוקתם צריכות להיעשות בדרך העולה בקנה אחד עם נאמנות זו... התמיכה צריכה להיעשות על-פי עקרונות של סבירות ושוויון".

57. הפסיקה התייחסה גם לכך שכספי התקציב אינם מספיקים לכל הצרכים ולכל הנצרכים, ולכן יש צורך להקצות כספים לפי סולם עדיפויות היוצר הבדלים בין אדם לאדם ובין קבוצה לקבוצה. אך העדיפויות וההבדלים חייבים להיות מבוססים על שיקולים ענייניים המתיישבים עם עקרון השוויון, ולא על שיקולים פסולים, כגון, דת או לאום. הבהיר זאת השופט מצא בבג"ץ 205/94 נוף נ' משרד הבטחון, פ"ד נ(463, 449, 5), וכך אמר:

"מקום בו מבקשת הרשות לספק צורך ציבורי מסוים, והמשאבים העומדים לרשותה פחותים מן המשאבים שהיו נחוצים לסיפוקו של אותו צורך במלואו, מוטל על הרשות לקבוע אמות מידה להקצאת משאביה. אך אמות מידה אלה חייבות להיות שוויוניות; ובשום מקרה אין בקיומם של אילוצים תקציביים כדי להצדיק קביעת אמות מידה המפרות את שורת השוויון."

58. עקרון השוויון הוא מנשמת אפו של המשטר החוקתי שלנו. הוא אבן יסוד בשיטת המשפט הישראלי (בג"צ 98/69 ברגמן נ' שר-האוצר, פ"ד כג (1) 693, 698; 7111/95 מרכז השלטון המקומי נ' הכנסת פ"ד נ(3) 485). עקרון השוויון מחייב כל גוף ציבורי במדינה (בבג"צ 1113/99 עדאלה- המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי נ' שר לענייני דתות, פ"ד נד (2) 164.

59. עקרון השוויון מחייב הקצאת משאבים שוויונית במסגרת תקציב המדינה בכלל ותקציב משרד החינוך בפרט. בבג"צ 1113/99 עדאלה- המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי נ' השר לענייני דתות, פ"ד נד (2) 164,

הדגיש בית המשפט כי:

"עקרון השוויון מחייב כל גוף ציבורי במדינה. הוא מחייב, קודם כל, את המדינה עצמה. עקרון השוויון החל על כל התחומים בהם פועלת המדינה. הוא חל בראש ובראשונה, על הקצאת משאבים של המדינה. המשאבים של המדינה, אם קרקע ואם כסף, וכן גם משאבים אחרים, שייכים לכל האזרחים, וכל האזרחים זכאים ליהנות מהם על פי עקרון השוויון, ללא הפליה מחמת דת, גזע, מין או שיקול פסול אחר." (שם, עמ' 170).

בעניין זה ראו גם:

בג"צ 59/88 צבן נ' שר האוצר, פ"ד מב (4) 705, 706 ;

בג"צ 1703/99 ק.א.ל קוי אוויר למטען נ' ראש הממשלה, פ"ד נב (4) 193, 203 –
205 ;

בג"צ 727/00 ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל נ' שר הבינוי והשיכון, פ"ד נו (2) 79, 88-99.

60. הזכות לשוויון נגזרת מחוק יסוד : כבוד האדם וחירותו ומעוגנת בו (בג"צ 5394/92 הופרט נ' "יד ושם", פ"ד מח (5) 521 ; בג"צ 721/94 אל-על נ' דנילוביץ ואח', פ"ד מח (5) 749).

61. כבוד נשיא בית המשפט העליון דאז, השופט (בדימוס) א' ברק, עמד בבג"צ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב (2) 309, על חשיבות עקרון השוויון :

"אכן, השוויון הוא ערך יסודי לכל חברה דמוקרטית... הפרט משתלב למרקם הכולל ונושא בחלקו בניית החברה, ביודעו שגם האחרים עושים כמוהו. הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות. המבקש הכרה בזכותו, צריך להכיר בזכותו של הזולת לבקש הכרה דומה. הצורך לקיים שוויון הוא חיוני לחברה ולהסכמה החברתית שעליה היא בנויה. השוויון שומר על השלטון מפני השרירות. אכן, אין לך גורם הרסני יותר לחברה מאשר תחושת בניה ובנותיה, כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם." (שם, עמ' 332, הדגשה שלי - ר.ח.)

62. החובה המוטלת על כל הרשויות להקצות כספים של המדינה באופן שוויוני, באה לידי ביטוי בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985. סעיף 3א לחוק זה מסדיר מתן תמיכות על ידי משרדי הממשלה מתוך תקציב המדינה למוסדות ציבוריים הפועלים למטרות של חינוך, תרבות, דת, ועוד. הוא קובע כי תמיכות כאלה יחולקו אך ורק "לפי מבחנים שוויוניים".

63. עקרון השוויון בהקצאת כספים מתקציב המדינה אינו מוגבל למתן תמיכות למוסדות ציבור, כפי שנקבע בסעיף 3א לחוק יסודות התקציב, אלא הוא חל, אף ללא חוק הקובע זאת במפורש, גם על הקצאת כספים מתקציב המדינה באופן אחר ולצרכים אחרים. **בבג"ץ 1703/92 ק.א.ל. קווי אויר למטען בע"מ נ' ראש הממשלה**, פ"ד נב(193) 4, לגבי מתן סובסידיה לצורך מימון הוצאות האבטחה של חברות תעופה, וכך נאמר בבג"ץ 1/98 ח"כ איתן כבל נ' ראש ממשלת ישראל (טרם פורסם) (פיסקה 28 לפסק הדין של השופט חשין) לגבי מתן תמיכה לצורך בניית דירות להשכרה.

64. הכלל הוא, שכל הפליה פסולה, גם אם היא מוכחשת. הסוואה לא תציל הפליה. המהות קובעת ולא הצורה. כפי שהשופט ברנזון אמר, בהקשר שונה, **בבג"ץ 98/54 לזרוביץ נ' המפקח על המזונות**, פ"ד י 47, 40:

"בית משפט זה בודק, כרגיל, הן את הצורה החיצונית והן את המהות הפנימית של מעשי השלטונות, את הקליפה והתוך גם יחד, **ולא ישאיר על מכונם מעשים העטופים אמנם בלבוש חיצוני כשר אלא שתוכם אינו כשרם**" (הדגשה שלי – ר.ח.).

65. די בכך שמשרד ממשלתי מבצע את חוק התקציב באופן היוצר הפליה פסולה, כגון על יסוד דת או לאום, כדי לפסול את הביצוע, ואין בכך כדי להכשיר את ההפליה שלא הוכחה כוונה להפלות או שהכוונה להפלות מוכחשת.

66. סעיף 3א לחוק יסודות התקציב, המחייב קביעת מבחנים שוויוניים לצורך מתן תמיכה מתקציב המדינה למוסדות ציבור דורש קביעת מבחנים שוויוניים. כך נפסק לגבי תמיכות במוסדות ציבור עוד לפני שחוק יסודות התקציב חייב קביעת מבחנים שוויוניים. ראו, לדוגמה, **בג"ץ 59/88 צבן נ' שר האוצר**, פ"ד מב(705) 4, 706. ברור שמבחנים שוויוניים וסבירים לא גובשו ולא יושמו למרות פניות חוזרות ונשנות שנעשו על ידי מוסדות שונים ובהם מבקר המדינה.

אילוצים תקציביים

67. המשיבים טענו כי, אילוצים תקציביים הם הגורם למצב המחפיר בשירותי בקרב ארגוני התרבות הערביים טענה מעין זו נשמעה ב"חצי-פה" מפי מנכ"לית משרד התרבות בישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת ביום 14.3.2011, בו אמרה כי חלוקת התמיכות הם על פי מדיניות מקצועית ולא מגזרית.

68. בבג"צ 113/99 עדאלה- המרכז לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' השר לענייני דתות, פ"ד נד (2), 164, נקבע כי:

"ככלל, הסעד הראוי כנגד הפרת זכויות האדם הוא חיוב הרשויות בהגשמה מיידית שלהם, גם אם הדבר כרוך בשינוי מבנה התקציב" (שם, 185 - 187).

עוד נקבע בעניין מילר:

"... כשעל הפרק ניצבת תביעה למימוש זכות יסוד... משקלם היחסי של השיקולים התקציביים אינו יכול להיות גדול" (בג"צ 4541/94 מילר נ' שר-הביטחון ואח' פ"ד מט(4) 94, 113).

ראו גם:

רע"ב 4409/94 גולן נ' שירות בתי-הסוהר פ"ד נ(4) 136, 170.
בג"צ 2599/00 יתד – עמותת הורים לילדי תסמונת דאון נ' משרד החינוך, פ"ד נו (5) 834.

69. לפיכך, אין המשיבים יכולים להתנער מאחריותם כלפי ארגוני התרבות הערביים וקהל היעד שלהם ולהסתתר מאחורי טענות של אילוצים תקציביים. מעבר לכך, לא ברור לעותרים מדוע לא ניתן לספק לאלתר תקציב מיוחד מעודפי התקציב הקיימים, ולהעבירו למוסדות תרבות אלה.

חופש הביטוי

70. עקרון חופש הביטוי בכלל, ומימושו ביצירה התרבותית, מהותי במשטר דמוקרטי וחשוב ביותר במיוחד לקבוצת מיעוט לאומי-לשוני ותרבותי.

71. יפים הם דברי השופטת פרוקצ'יה בבג"צ 9723/01 אריה לוי נ' מנהלת מחלקת תעשייה ושירותים למתן היתרים לעובדים זרים :

"הערך האמור של פתיחות וחשיפה לתרבויות העולם מתקשר גם עם זכותו של הפרט לחופש ביטוי שהוא מערכי היסוד במשפט. חופש הביטוי אינו רק חופש להביע דעות, לכתוב ולהציג, אלא גם "לראות ולשמוע" (בג"צ 549/75 חב' סרטי נח נ' המועצה לביקורת סרטי קולנוע, פד"י ל(757) 1 בעמ' 763; בג"צ 14/86 לאור נ' המועצה לביקורת סרטים, פד"י מא(433), 421(1). הזכות "לראות ולשמוע" נתונה לכל אדם בהתאם לטעמו ולנטיית לכו".

כללי המינהל התקין הבטחה מינהלית

72. התחייבות השר הקודם, בשנת 2009, להקצות סכום נוסף לסגירת חלק מהפערים לתרבות הערבית בתקציב שנת 2009, הינה הבטחה מינהלית אשר קושרת את המשיב מס' 2, מכיוון שהבטחה זו עומדת במרכיבי הלכת בית המשפט העליון בסוגיה זו :

"א) נותן ההבטחה היה בעל סמכות לתיתה; (ב) היתה לו כוונה להקנות לה תוקף משפטי; (ג) הוא בעל יכולת למלא אחריה; (ד) אין צידוק חוקי לשנותה או לבטלה" (בג"צ 142/86 "דישון" כפר שיתופי להתיישבות חקלאית נ' שר החקלאות, פ"ד מ (4) 523, 529).

זוהי חובת המשיבים לקיים את הבטחתם הראשונה, שכן לא קיים כל צידוק חוקי לשחררם מהבטחתם זו. "ההגינות ובנותיה (יורש, ענייניות, שוויון, סבירות) היא העומדת ביסוד חובתה של הרשות הציבורית לקיים את שהבטיחה" (בג"צ 1635/90 ז'רז'בסקי נ' ראש הממשלה, פ"ד מה (1) 749). על כן, ההגינות הציבורית דורשת כי הבטחותיהם של המשיבים יקוימו הלכה למעשה (בג"צ 135/75 סאי-טקס בע"מ נ' שר המסחר והתעשייה, פ"ד ל (1) 673), וללא כל דיחוי נוסף.

עוד יוטען כי, ארגוני התרבות הערביים הסתמכו על ההבטחה הראשונה של השר הקודם, ועצם הפרת ההבטחה השתנה מצבם לרעה.

73. הדברים שהובאו לעיל יפים גם לגבי הוראת מנכ"ל המשיב 1 מפברואר 2007 לבחון בשנת 2007 את ההקצאה הכספית למגזר הערבי וזאת במסגרת ההערכה שתבצע לגבי חלוקת העוגה התקציבית בתחום התרבות". באותה ישיבה החליט המנכ"ל על הקמת צוות שיבחן את האופן בו יחולקו כספי התמיכות בתחום התרבות לפי הבקשות לתמיכה שהוגשו בשנת 2007. משיבה מס' 2 מתחמקת מהוראה זו.

74. ההזנחה המתמשכת של ארגוני התרבות הערבית מהווה הפרה של הבטחות מנהליות שניתנו ע"י המשיבים לטפל בבעיה, הבטחות אלו הופרו באופן בוטה, תוך התעלמות מן המצוקה שנקלעו אליה ארגונים אלה ויצירת "סחבת" מיותרת בטיפול בפניותיהם החוזרות ונשנות של העותרים.

לפירוט אודות המקורות שבדין לחובתה של הרשות להפעיל את סמכויותיה במהירות הראויה, ולפסקי-דין נוספים אשר התריעו בלשון חריפה כנגד התופעה של "סחבת" בפעולת הרשות, ראו: י' זמיר, ההליך המינהלי – כרך ב', מעמוד 704 ואילך.

פגיעה בכללי המינהל התקין

75. מחדלם של המשיבים לספק לאלתר תקציבים, פוגע במידה העולה על הנדרש בשורה של זכויות יסודיות להן זכאים כלל האזרחים בני המיעוט הערבי, ובהן הזכות לתרבות, הזכות לשוויון, חופש הביטוי והחובה לקיים את הוראות החוק והפסיקה. בנסיבות המתוארות לעיל מוטלת החובה על המשיבים לעמוד בכללי המינהל התקין. דבר אשר לא נעשה במקרה דנן.

76. הימנעותם של המשיבים מביצוע פעולה מיידית לשפר את מצב ארגוני התרבות הערבים מנוגדת לחובת הנאמנות אותה הם חבים כלפי תושבי המדינה בכלל, והעוסקים בתרבות בפרט. "המדינה באמצעות הפועלים בשמה היא נאמן של הציבור, ובידיה הופקד האינטרס הציבורי והנכסים הציבוריים לשם שימוש בהם לטובת הכלל" (בג"צ 840/79 **מרכז הקבלנים והבונים בישראל נ' מ"י**, פ"ד לד(3) 729, 745). מעמד מיוחד זה מטיל על המשיבים את:

"...החובה לפעול בסבירות ביושר, בטוהר לב ובתום לב. אסור למדינה להפלות, לפעול מתוך שרירות או חוסר תום לב או להימצא במצב של ניגוד עניינים, עליה לקיים את כללי הצדק הטבעי. קיצורו של דבר עליה לפעול בהגינות". (שם, עמ' 746).

77. הנה כי כן, הרי על ידי אי הקמת מבני תרבות בישובים של המיעוט הערבי, אי קביעת קרטריונים מיוחדים למגזר הערבי, אי חלוקת התקציבים באופן שוויוני ואי מתן התייחסות רצינית לפניית העותרים הרבות, פעלו המשיבים בניגוד לכללי המינהל התקין.

התעלמות מאמנות בינלאומית

78. המציאות שיצרו המשיבים מנוגד אף למחויבות של מדינת ישראל באמנות בינלאומיות לזכויות האדם. ביום 3.10.1991, אישרה מדינת ישראל את האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (אמנה 1037).

79. עוד נקבע בחלק השני מן האמנה האמורה, מדינה שהיא צד באמנה זו מתחייבת לפעול, הן במאמציה היא, הן בסיוע ובשיתוף פעולה בינלאומיים, במיוחד בתחומי הכלכלה והטכניקה, עד כדי מירב המקורות העומדים לרשותה, למען הבטח, בשלבים, את השימוש המלא בזכויות שהוכרו באמנה זו בכל האמצעים המתאימים, ובמיוחד אימוצם של אמצעי תחיקה.

80. בסעיף 15 חלק 3 של האמנה נקבע

"מדינות שהן צד באמנה מכירות בזכותו של אדם :

1. להשתתף בחיי התרבות
2. להינות מיתרונות הקידמה המדעית ושמושיה.
3. ליהנות מן ההגנה על הזכויות המוסריות והחומריות הנובעות מכל יצירה מדעית, ספרותית או אמנותית שהוא מחברה"

עוד נקבע באמנה :

"מדינות שהן צד באמנה מתחייבות לכבד את החופש החיוני למחקר מדעי ולפעילות יוצרת".

81. עוד נזכר באמנה שהמדינה חתומה עליה כי מדינות שהן צד באמנה זו מתחייבות לערוב לכך, כי השימוש בזכויות המובעות באמנה זו יהא ללא הפליה מכל סוג שהוא, כגון מטעמי צבע, מין, לשון, דעה מדינית או דעה אחרת, מוצא לאומי או חברתי, רכוש, יחוס, או כל מעמד אחר.

- מצ"ב האמנה הבינלאומיות בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (אמנה 1037), כנספח' יז.

82. גם כן ביום 18.08.1991 אושרה האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות מס' 1041, **"באותן מדינות שבהן מיעוטים איתניים דתיים או לשוניים לא ישללו מבני אדם המשתיכים למיעוט אלה את זכותם לקיים את תרבותם, לבחזיק בדתם ולשמור על מצוותיה, או להשתמש בלשונם בצוותא עם החברים האחרים בקבוצתם"**.

האמנה באה ושמה דגש על זכותם של קבוצות המיעוט שמוצאים את עצמם מתקשים לממש את מפעלם התרבותי, במיוחד כשהם נתקלים בעוינות מצד קבוצות רוב. באמנה זו קיימת הוראה כי באותן מדינות שבהן קיימים מיעוטים אתניים, דתיים או לשוניים, לא ישללו מבני האדם המשתיכים למיעוטים אלה את הזכות לקיים את תרבותם... בצוותא עם החברים האחרים שבקבוצתם.

- ראה סעיף 27 לאמנה

83. יצויין כי המדינה לא פועלת לפי הנחיות האמנות לעיל, שכן הייחודיות של המיעוט הערבי במדינה מצריכה מהממשלה לפעול בכל כוחה על מנת לשפר את מצב התרבות וארגוני התרבות, ולפחות להקצות תקציב הולם המתאים ליחסו של המיעוט בין כלל האזרחים.
יפים הם דברי י. זמיר שנכתבו בספרו "הסמכות המנהלית, כרך ב', עמ' 741":

"הכלל המחייב את הרשות לפעול על יסוד שיקולים ענייניים אינו מוגבל לעובדות בלבד... הנתונים השייכים לענין כוללים גם עקרונות וערכים. כך, לדוגמא, זכויות האדם. הלכה פסוקה היא שזכויות האדם הן שיקול ענייני בכל מקרה בו החלטה מינהלית עשויה לפגוע בזכויות אלה" 9723/01

84. עד כמה נכון האמור בבג"ץ 9723/01 **אריה לוי נ' מנהלת מחלקת תעשיה ושירותים למתן היתרים לעובדים זרים**, אפילו אם לא היה קשור באנשי תרבות ממדינות זרות:

"האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות חברתיות, ותרבותיות (כתבי אמנה 1037 כרך 31, עמ' 205) הכירה בסעיף 15 בזכותו של כל אדם להשתתף בחיי התרבות וליהנות מיתרונות הקידמה המדעית ושימושיה (סעיף 1(א) ו-1(ב)). המדינות התחייבו להשיג את מימושה המלא של הזכות תוך נקיטת "הצעדים הנדרשים לשם קיום המדע והתרבות, פיתוחם והפצתם" (סעיף 15(2)), כן התחייבו לכבד את החופש החיוני למחקר מדעי ולפעילות יוצרת (סעיף 15(3)). ולבסוף, המדינות השותפות לאמנה הכירו בתועלת שניתן להפיק מעידודם ופיתוחם של "מגעים ושיתוף פעולה בינלאומיים בתחומי המדע והתרבות" (סעיף 15(4)). הסכמה בינלאומית זו בדבר חשיבות הזרימה של ערכי תרבות, רוח, ומדע בין ארצות העולם התרבותי אינה עולה בקנה אחד עם סגירת שערים ואטימות דלתות בפני בעלי כישורים ייחודיים, הגם שהם זרים, העשויים לתרום תרומה מיוחדת לפיתוח ערכים בחיי החברה בישראל ולהשבחת רווחתו ואיכות חייו של הפרט".

הסעד

85. מן הצדק שבעל דין, אשר נמצא בדין צודק, לקבל את הסעד שהולם ומרפה את העוול שנגרם לו:

"אין כל הגבלה על הסעדים שבית המשפט זה יכול להושיט לאזרח הנפגע על ידי מעשה או מחדל של רשות ממלכתית או ציבורית. כל תרופה וכל סעד אשר יישר בעיני בית משפט זה והנראים לו כדרושים לעשיית צדק הם בהישג ידו". (בג"צ 101/74 בינוי ופיתוח בע"מ נ' שר הביטחון, פ"ד כח (2) 449, 445-456).

סוף דבר

86. בפס"ד קונטרם נקבע כי, לדמוקרטיה יש תפקיד נוסף על תפקידיה המסורתיים, ובלשון בית משפט:

"אין לומר כי תפקיד השלטון הוא לכבד את זכויות האדם. אכן, זהו תפקיד ראשון במעלה. אך זהו רק אחד התפקידים. יש לומר גם בנשימה אחת שתפקיד נוסף הוא לקדם את רווחת האדם. כל אדם. ועוד תפקיד הוא לעשות צדק חברתי. צדק לכל. זכויות האדם אינן אמורות להעפיל על רווחת האדם ועל הצדק החברתי. אסור שזכויות האדם ישמשו רק את האדם השבע. צריך שכל אדם יהיה שבע, כדי שיוכל ליהנות למעשה ולא רק להלכה, מזכויות האדם". (בג"צ 164/97 קונטרם בע"מ נ' משרד האוצר – אגף המכס והמע"מ, פ"ד נב (1) 289, בעמוד 329-330).

87. אי לכך, מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו על תנאי כמבוקש ברישא עתירה זו, ולאחר קבלת תשובת המשיבים לעשותו למוחלט. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לפסוק לעותרים שכר טרחת עורך דין והוצאות בתוספת מע"מ כדין.